

Yüzyıllık Sorun: Musul Vilayeti (Tarih, Toplum ve Siyaset)

Haz. Zekeriya Kurşun, Davut Hut

İstanbul, Vakıfbank Kültür Yayınları, 2020, 493 Sayfa, ISBN:978-605-794-78-71

Zafer SARAÇ*

Musul denilince zihinlerde sorun kelimesi kendiliğinden oluşur. Genç cumhuriyetimizin karşılaştığı en çetrefilli, en müzmin bu sorunun günümüze yansıyan sıkıntıları etkisini geniş zamanda gösterir. Çözümün olmayışı ve çözümsüzlüğün emperyalist politikaların hedeflerine ulaşması için yegâne seçenek olması; meseleyi yılan hikayesine dönüştürür. Fakat Musul'un basit bir diplomatik kriz olmadığı malumdur. Bu yüzden Musul Sorunu'nun tüm yönleriyle ele alınması zaruridir.

2020 yılının son ayında Musul konusundaki literatüre ehil ellerden önemli bir katkı yapılmış, “Yüzyıllık Sorun: Musul Vilayeti” isimli eser raflardaki yerini almıştır. Irak Bölgesi üzerine uzun yıllar önemli çalışmalar vücuda getiren deneyimli akademisyenler Zekeriya Kurşun ve Davut Hut'un hazırladığı editöryal eser her biri başlı başına müstakil bir kitap donanımına sahip 21 makaleden oluşur. Kitabı hazırlayan araştırmacıların bölge üzerindeki diğer çalışmalarına göz atılacak olursa eserin uzun bir emeğin ürünü olduğu anlaşılır².

* www.kitapsuuru.com sitesi Genel Yayın Yönetmeni, Telmih dergisi Editörü, zafersarac@hotmail.com.

² Ayrıca eser kitapla teccsüm eden bir proje hükmündedir. İlgili araştırmacılarından makale talep edilmiştir. Aynı proje kapsamında bir belgesel de çekilmiştir.

Eserin tez antitez oluşturmaktan ziyade durum tespiti yaptığı kitabı hazırlayan editörlerin sunumundan ortaya çıkar. Bu manada yazarların yeni çalışmaların önünün açılmasını sağlamaya çalıştıkları aşikardır. Yazarların temenni edindikleri gelecek tartışmalara zemin hazırlama düşüncesi ise makalelerin ana temasının altında yatan gerçeği okurla buluşturur. Okur edindiği bilgi referanslarıyla konuya ilişkin güçlü bir bakış açısına sahip olur. Bu açıdan editörlerin okur hesabına önemli katkı sunacaklarını tahmin etmek güç değildir.

Bölge ile ilgili sorunlara uzun zamandan beri kafa yoran yerli ve yabancı akademisyenlerin³ makalelerini içeren eserin soruna uluslararası bir perspektifle baktığı, makale sahiplerinin isimleri ve biyografik geçmişlerine dikkatle bakıldığında daha iyi anlaşılır⁴. Zira mevzunun tek cepheden sadece bilindik tezlerle değerlendirilmesinin konuyu daha sığ bir tartışma alanına çektiği görülür. Oysaki konu tüm yönleriyle farklı bakış açılarıyla değerlendirildiğinde, birçok mevzu açıklığa kavuşur.

Sadece bilgi formasyonuna sahip anlatıların meselenin tarihi geçmişine ışık tutmakla birlikte, sorunun çözümüne ilişkin bir reçete sunmadığı görülür. Oysa bir problemin anlatımı sonrası çözümün sunulması zaruridir. Ele aldığımız eserde makaleler genel olarak incelendiğinde ise; sorun merkezli zengin çözüm önerilerinin sayfalar arasında göze çarptığı görülür. Bu yüzden eserin genel bakış açısıyla değerlendirilmesi, ehemmiyet teşkil eder. Çünkü makaleler eserin genelinde birbirini tamamlayıcı bir özelliğe sahiptir. Misal her bir makale farklı bir yönden sorunu değerlendirir. Genel bir bakış açısıyla makaleler sıkı bir şekilde okurun dimağında kaynaşır. Böylelikle meselenin sosyo-kültürel, ekonomik, hukuki, politik vb. geri planı daha aşikâr kılınır.

Eser kabaca 4 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Osmanlı'nın son dönemlerinin Musul'da nasıl bir görünüm arz ettiği üzerinde durularak, Musul tarihine ve toplumsal yapısına ilişkin mevzular açıklığa kavuşturulur. Eserin ana gövdesini oluşturan, 9 makaleden mürekkep, ikinci bölümde ise; Musul Sorunu'nda önemli köşeleri işgal eden devletlerin politikalarına mercek tutulur. Üçüncü bölümde ise; üretilen politikaların hukuki bağlamda nasıl bir görünüm arz ettiği okura sunulur. Kitabın son bölümünde ise; Musul'un günümüze yakın dönemleri ekseninde sorunun günümüzdeki ve gelecekteki olası yansımaları açıklığa kavuşturulur.

Eserin Musul Sorunu ile ilgili literatüre çok önemli bir katkı sunduğuna şüphe yoktur. Her bir makalenin ayrı bir eser cesametine sahip olduğu makalelerin sonunda sunulan kaynakçalarda açığa çıkmaktadır. Bazı araştırmacıların makalelerinde uzun mesailerini kanıtlar tarzda arşiv kayıtları ve vesikaların bolluğu dikkat çekmektedir. Musul Sorunu'nu merkeze alan eserlerin birçoğunda görülmeyen kaynak zenginliği ilk aşamada göze çarpmaktadır. Özellikle yabancı yazarların farklı

³ Türkiye'den 12 araştırmacı makaleleriyle esere katkı sunmuşlardır. Ek olarak Irak, ABD, Fransa, Avustralya ve Yunanistan'dan 9 yabancı araştırmacının makaleleri eserde yer almıştır.

⁴ Eserde makale sahiplerinin biyografileri verilmemiştir. Dipnotlarda verilen kısa bilgilerden ziyade yazarların kısa özgeçmişlerinin verilmesi; makalelerde serdedilen görüşlerin kaynağını netleştirebilirdi.

literatürlerden istifade ettikleri belirgin olan kaynakçaları konuya tek cepheden bakan yaklaşımı tadil etmektedir. Ayrıca dikkat çekici bir şekilde konunun özelleşen alt başlıkları, kitabı okuyanı farklı mecralara ve araştırma alanlarına ulaşması için cezbetmektedir. Son olarak kitaba katkı sunan yazarların bugüne kadar yazılmış literatürü iyi takip ettikleri yazdıklarından anlaşılmaktadır. Eksik ve söylenmemiş olan bazı yaklaşımların makaleler içinde verilmesi ise eserin özgünlüğünü arttırmaktadır. Yine özgünlüğe katkı sunacağına şüphe olmayan bazı vesikaların satırlar arasında taşı gedğine koyarcasına kullanılması makalelerin savunduğu tezlerin gücünü kanıtlamaktadır.

Eserde belirgin bir objektifliğin baskın olduğu gözden kaçmaz. Makalelerde mevcut durum olduğu gibi yansıtılarak tarafsız bakış açısı ön plana çıkarılır. Yer yer yapılan analizlerle yeni teorilerin önü açılmakla birlikte hissiyatın ağlarına takılmadan yerinde tespitlerle söylenmek istenen özüyle okura ulaştırılır. Yapılan tespitlerin sağlam dayanaklarla sunulması; yeni alternatif fikirlere ulaşma konusunda okura fazlasıyla yardımcı olur.

Eserin önemli yönlerinden birisi ise güncele fazlasıyla hâkim olmasıdır. Musul Sorunu'nun 20. yüzyılda vuku bulması bir yana bırakılırsa 2000'li yıllarda sorunun tekrar ayyuka çıkması ve bu olayların geçmiş gelecek eksenindeki yansımaları derin tespitlerle ortaya koyulmuştur. Amerika'nın Irak'ı işgali İŞİD'in Musul'u işgali ve izleyen süreçler gayet iyi dile getirilmiştir. Bölgedeki emperyalist istilanın batını ve zahiri hedefleri hem bölge içinden hem dışından olan yazarlarca sunulmuştur. Misal Avrupalı, Iraklı ve Türk yazarların Musul Sorunu ile fikirlerini mezkûr eserde karşılaştırmak mümkündür.

Bu arada eserin akademik duruşuna hanel getirecek göze çarpan bir vaziyet yoktur. Aksine eser akademik açıdan fazlasıyla doyurucudur. Eserin içinde çeviri makalelerin olmasına karşın bu makalelerin gayet akıcı, güzel bir Türkçe ile kaleme alındığı ilk bakışta göze çarpar. Bazı eserlerde ağır diplomatik ve hukuki olayların okuru boğan yaklaşımları kimi zaman okuru sıkboğaz etmesine rağmen; ele aldığımız eserde zihnen yorucu mevzular sıkıcı olmaktan uzaktır. Bu da eserin her kesime hitap eden vizyonunu ortaya koyan bir özelliktir.

Sonuçta, Osmanlı üç kıtadan Anadolu'ya çekilirken peşi sıra büyük sorunları da arkasında bırakmıştır. Osmanlı'nın geride bıraktığı mirası açgözlü emperyalist devletler hedef tahtasına oturtmuştur. Doğu'nun yaşadığı sorunların temelinde idrak sorununun olduğu su götürmez bir gerçektir. Doğu'nun idrakten uzak durumu ile Batı'nın gözü doymaz politikaları birleşince; aynı huzuru birlik ruhuyla duymak isteyen insanlar ayrılmıştır. Bu aşamada huzursuzluğun müsebbibi olarak tarafımıza da hisse düşer. Bir coğrafyanın üzerinde dönen oyunları idrak etmek çok zor değildir. Sadece asgari alaka ile olayların iç yüzüne vâkıf olmak, Batı'nın nihai hedeflerini görmek için yeterli olur. Bu hedeflere vâkıf olmak ise; okumakla mümkündür. Musul Sorunu vasıtasıyla Batı'nın isimlendirdiği Ortadoğu'da olanları idrak etmek için ele aldığımız kitap önemli bir rehber

hükümündedir.

Tarih Kritik (7) 2 History Critique | Nisan/April 2021